БАЛАЛАРЫМЫЗ ҮЧҮН ЈЕНИ КИТАБЛАР

УШАГЛАРА МӘҺӘББӘТЛӘ

Әһмәд Чәмил унудулмаз вә хошбәхт сәнәткарларымыздандыр. Бүтүн мә'налы өмрүнү көзәл-көзәл ше'рләр јазмаға һәср едән Ә. Чәмилин әдәби ирси һамы үчүн әзиз вә доғмадыр. Бу јахынларда «Кәнчлик» нәшријјаты онун «Хошбәхт ушаглара» адлы јени китабыны чапдан бурахмышдыр. Китаба охучулара јахшы таныш олан, балаларымыза мәһәббәт дујғулары илә јазылан ше'рләр топланмышдыр. Бу ше'рләрин һамысы илк дәфәдир ки, бир јердә, ајрыча китаб шәклиндә балача охучулара тәгдим олунур. Китабы шаирин оғлу Елдар Чәмилзадә тәртиб етмишдир.

«Хошбәхт ушаглара» китабы халга, Вәтәнә мәһәббәт, азад торпағымызын, көзәл күнләримизин фәрәһи, севинчи, ушагларымызын шән әһвал-руһијјәси, зәһмәт адамларынын фәдакарлығы, бөјүк гуручулуг ишләримиздән доған гүрур һисси кими мотивләрлә зәнкиндир. Даһи рәһбәримиз В. И. Ленинә һәср едилән ше'рләр хүсусилә мә'налыдыр, халгымызын она бәсләдији бөјүк вә сөнмәз мәһәббәт һәрарәтлә тәрәннүм олунмушдур. Бу бахымдан «Мән ушагдым о заман» адлы ше'р тә'сирлидир. Шаир даһи рәһбәрин вәфатынын кәнд мәктәбиндәки мүәллимләрә, шакирдләрә нечә дәрин, ағыр кәдәр кәтирдијини мә'налы, тутарлы, тә'сирли деталларла вермишдир. Ә. Чәмилин мүһарибә илләриндә јаздығы мәшһур ше'рләриндән бири «Чан нәнә, бир нағыл де!» адланыр. Чәбһәдәки атасыны хатырлајан бир ушағын мә'налы суаллары, нәнәси илә ширин сөһбәти ше'рин тә'сир күчүнү артырыр.

Китабдакы ән јахшы әсәрләрдән бири дә, Шахта бабаја һәср олунан ше'рдир:

Сач-саггалы тамам ағ,
Башында гардан папаг.
Кирди евә, бир гоча,
Боју чинардан уча.
Јапынчысы буз кими,
Парлајыр улдуз кими,
Готазлы гар хурчуну,
Ушаглар көрчәк буну,
Дөврәјә алыб һәмән,
Тутдулар әтәјиндән,
—Шахта баба!
—Шахтачан,
...Һардасан бу вахтачан?

Бу сәмимијјәтлә долу көзәл мисралары ушагларымыз әзбәр билирләр. Бу ше'рдә јени илин әһвал-руһијјәси, Шахта бабанын кәлиши илә башланан шәнлик өз парлаг ифадәсини тапа билмишдир. Әһмәд Чәмил өз ше'рләрини мәһз балалара бәсләдији бөјүк мәһәббәт һисси илә јарадырды; буна көрә дә «Јел, әсмә, әсмә, әсмә» дејәрәк онлары һәр чүр хәтадан-бәладан горумаға, һәмишә хошбәхт, шән, фираван көрмәјә чағырырды:

Јел, әсмә! Әсмә, әсмә!
Көрпәләри јухудан
Ојатмаға тәләсмә!

Әһмәд Чәмилин ушаглара јаздығы ше'рләр һәм дә тәрбијәви характерә маликдир. Шаир һәмишә, һәр јердә, ушаглары Вәтәнә, халга, мәһәббәтлә, сәдагәтлә, јүксәк идеалларла, зәһмәт ешги илә јашамаға, көзәл Вәтәнимизлә фәхр етмәјә, гуруб јаратмаға чағырыр. Бүтүн бу чәһәтләрә көрә «Хошбәхт ушаглара» китабы лазымлыдыр, фајдалыдыр вә бизим балаларымыза ән көзәл һәдијјәдир.

Шаир **Хәлил Рза** чохдандыр ки, ушаглар үчүн дә јазыб јарадыр. Онун ше'р вә поемалары ушаг мәтбуатынын сәһифәләриндә тез-тез көзә дәјир. Инди бу әсәрләр онун «Кәнчлик» нәшријјаты тәрәфиндән бурахылан **«Мараллар дүз јејәрмиш»** адлы китабында топланмышдыр. Беләликлә, бу, Х. Рзанын ушаглар үчүн чап етдирдији илк китабыдыр. Һәр шејдән әввәл, мөвзуларын рәнкарәнклији, әлванлығы дәрһал нәзәрә чарпыр. Мүәллиф ушагларын дүнјакөрүшүнү, тәсәввүрүнү кенишләндирмәк үчүн бу китабында тәбиәтин күл-чичәкләри, гушлары, мәнзәрәләри, јурдумузун ајры-ајры јерләри; шәһәрләри, кәндләри, тарихи мәскәнләри һаггында кениш вә әтрафлы сөһбәт ачмышдыр. Үмумијјәтлә, Х. Рзанын балачаларын гәлбиндә хош дујғулар ојатмаға, онларда нәчиблик, гәһрәманлыг, мәрдлик, сәдагәт кими јүксәк һиссләр ашыламаға, көрмәдији, билмәдији аләмдән мә'лумат вермәјә чан атмасыны ајдын дујмаг олар.

«Мараллар дүз јејәрмиш» китабынын мәзмуну Азәрбајчан торпағынын әтринин, ширәсинин, көзәллијинин, бөјүк оғулларынын, онларын унудулмаз, хејирхаһ әмәлләринин, ејни заманда балаларымызын өз һәјатынын тәрәннүмүндән ибарәтдир. Шаир тәкчә Бакыны, Хәзәри, јахуд Нахчываны, Ләнкәраны јох, республикамызы бүтүнлүкдә ушаглара севдирмәјә вә танытмаға чалышыр. Буна көрә Х. Рзанын поезијасында башдан-баша Азәрбајчанын өзү, онун һәм дүнәни, һәм бу күнү, һәм дә сабаһы вардыр. О, Абшеронун јасәмән, көркин, пајыз, аташы, јүзләчәк, күлүмбаһар кими күлләрини, еләчә дә Көјчә маһалынын кәкликотуну, гајмагчичәјини, лаләсини, пәр-пәрини, гузугулағыны да ејни һәвәс вә мәһәббәтлә тәсвир едиб чанландырмышдыр. Нахчыванын, Загаталанын, Ләнкәранын, Астаранын, Ордубадын вә башга јерләрин тәбиәти; һәм күлләри, ағачлары, һәм дә гушлары китабдакы ше'рләрдә кениш тәрәннүм олунмушдур.

Сәрчәләр, гарангушлар, мараллар, кирпиләр, ајылар, гырговуллар, сарыкөјнәкләр, гагајылар һаггындакы ше'рләрин әһәмијјәти чохдур. Ушагларда севдикләри гушлар, һејванлар һаггында ајдын тәсәввүр јараныр. Ајынын шәфа булағында өзүнү мүаличә етмәси, маралларын дүз јемәси, дағ чајында балыгларын үзмәси, јаралы чејранын јаныглы сөһбәти вә башга бу кими һадисәләр, епизодлар мараглыдыр. Гобустана һәср едилән ше'рләрдә бу тарихи абидәнин өзүнә мәхсус хүсусијјәтләри дәгиг әксини тапмышдыр. Шәһәр вә кәнд ушагларынын сурәтләри, хүсусилә, бағла, күл-чичәклә, мешә илә, атла, сазла, нәнә, баба илә әлагәдар ше'рләрдә сәмимидир. Мәсәлән, «Шакир ат миндә» адлы ше'рдә гочаг бир ушағын нечә ат минмәси образлы шәкилдә, јығчам верилмишдир. Јахуд, башга бир ше'рдә Дилавәр адлы бир ушағын аты нечә сүр'әтлә чапмасы тәсвир олунмушдур. Шаир хыналы гајалары, хырманлары, дағларын, кәндләрин не'мәтләрини, шәлаләләри мәһәббәтлә ушаглара тәгдим етмишдир. Ашыглара, сәнәткарлара аид мисралар гүрур һисси илә долудур. Х. Рза поезијасында зәһмәтә хүсуси рәғбәт вә мәһәббәт вардыр. Тәсадүфи дејил ки, «Сағычыдыр мәним нәнәм» адлы ше'ри көзәл маһныја чеврилмиш, дилләр әзбәри олмушдур.

Сағычыдыр мәним нәнәм,
Көмәкчиси мәнәм, мәнәм!

Хәлил Рзанын өјрәдичи характерә малик ше'рләринин дә әһәмијјәти аз дејил. Бу мә'нада «Чинаслар» ше'ри мүвәффәгијјәтлидир. Бу ше'р васитәсилә о, ата, газан, инчи, үз, күл, дүз вә саир сөзләрин мә'насыны ушаглара ачыб өјрәдир. Халг әдәбијјатындакы нәғмәләрдән истифадә јолу илә јарадылан ше'рләр дә уғурлудур. «Әл үстә кимин әли», «Ким јатыб, ким ојаг», «Бешик нәғмәси» адлы ше'рләри буна мисал көстәрмәк олар.

«Мараллар дүз јејәрмиш» китабындакы поемалар да Азәрбајчана, онун көзәлликләринә һәср олунмушдур. Көј көлүн көзәл мәнзәрәләри, тарихи шаирин «Көј көлә сәјаһәт» поемасында өз әксини тапмышдыр. «Дашкәнддән тә'чили телеграм» поемасында исә тәбиәтә, ағачлара мәһәббәт һиссинин тәрәннүмү күчлүдүр. Бу әсәрдә Х. Рза ушаглары бағ салмаға, јашыллығы севмәјә, бағбан олмаға чағырыр.

Х. Рзанын јени китабынын Азәрбајчан ушаг поезијасынын зәнкинләшмәсиндә вә инкишафында ролу бөјүкдүр. Онун ушаг ше'рләри балаларымызын јаддашында, гәлбиндә һәмишәлик галачагдыр.

Т. МАҺМУД.